

Constantin Ciopraga (1916–2009)

Liviu LEONTE

În atmosfera tulbure și amenințătoare a anilor '50 intra în amfiteatrele Facultății de Filologie (nume schimbat al Facultății de Litere, care suna dubios și burghez), un asistent care prin ținuta liniștită și gravă, prin afabilitatea ușor reținută pentru ca relațiile să nu iasă din perimetrul civilității, părea descins de la Universitățile și Academiile străine unde predecesorii săi obișnuiau să-și facă studiile. Nimic nu lăsa să se vadă că asistentul de atunci, profesorul și academicianul de mai târziu Constantin Ciopraga, fusese nevoit să-și întrerupă anii de formație după terminarea facultății și un stagiu la Paris, să traverseze experiența teribilă a războiului și a prizonieratului. Prezența sa masivă în publicații ieșene (a fost și redactor la „Iașul Literar”), publicațiile centrale, ca și în cele mai ex-centriche, căci profesorul nu refuza nici cele mai umile solicitări, a ilustrat o largă disponibilitate: comentarea fenomenului literar curent, în mod special îndreptarea spre terenul mai ferm al istoriografiei literare, critica de artă plastică – veche și constantă slăbiciune –, reflecțiile cărțurului și ale moralistului, beletristica.

Peste diversificarea preferințelor, s-a manifestat de la început, când se puneau temeliile edificiului critic, îndreptarea spre scriitorii „Vieții Românești”, ecou posibil al unei nostalgii care trimite la o epocă, o spiritualitate, la o ambianță culturală. Monografiile solide care s-au succedat (*C. Hogaș, G. Topârceanu, H.P. Bengescu, Mihail Sadoveanu*), pe lângă calitățile analitic interpretative, sugerează și posibilitatea racordării lor la atributele unei colectivități. Toate acestea vor conduce la apariția unei opere fundamentale, unice în cultura noastră, *Personalitatea literaturii române*. Este o privire asupra întregii literaturi române din punctul de vedere al specificului, mai exact al specificului național. Cu aceasta, am intrat în problema cheie a „Vieții românești”, a mentorului ei, G. Ibrăileanu, a cărui operă o continuă din acest unghi, fiindcă există și sensibile diferențe. Constantin Ciopraga a preluat locul și rolul lui Ibrăileanu în cultura Iașilor și în cultura națională în perioada cu care suntem contemporani.

Orice critic de prestigiu se regăsește, profesional, în obiectul studiat. Clasicismul structural, raționalizarea lirismului, estomparea sau dedramatizarea tragicului, iată câteva din trăsăturile pe care criticul nu întâmplător le remarcă în cursul organic al literaturii române. Trebuie să ne gândim și la ecoul cărții în epocă, atunci când mai persistau rămășițele proletkultiste și se instaura un naționalism protocronic, deși n-ar strica s-o recitim și astăzi când citim afirmații tranșante despre sublimul, ca și despre ticăloșia noastră sau aflăm că suntem fie nereligioși, fie creștini de pe vremea lui Burebista. Cărțile care au urmat au adâncit traseele stabilite în *Personalitatea literaturii române*, relevând „tiparele originare” la Sadoveanu, descoperind clasicismul (ca stil) până și în cele mai romantice motive eminesciene.

„Philologica Jassyensia”, Anul V, Nr. 1 (9), 2009, p. 215–216

Titlurile sunt numeroase, s-au succedat cu aceeași regularitate nedesmințită. Și acum are sub tipar o carte consacrată poeziei actuale la Editura Academiei.

Profesorul are același stil ca și cercetătorul. Deși impecabil ca vorbitor liber în conferințe, vernisaje de expoziții, prezentări de cărți, la curs avea totdeauna prelegerea în față, nu pentru a o citi, ci pentru a nu scăpa nimic esențial din ceea ce trebuia comunicat. A ocolit teatralitatea care te pândește în fața unui auditoriu. Surpriză, cărturarul riguros și doct apare în postură de poet fantezist și ironic, amuzându-se cu spectacolul demontării lumii în piesele componente și al refacerii ei după o logică insolită. Populată de personaje fantomatice și bizare, poezia propune o aventură în paradox a unui intelectual care, după ce a citit toate cărțile, visează la ingenuitatea și armonia primară ale lumii.

Rareori exemplaritatea unei opere este dublată de exemplaritatea biografiei. Constantin Ciopraga oferă modelul unei „valori fixe”, sintagmă norocoasă descoperită de un talentat jurnalist, în fericita consonanță dintre valorile promovate în operă și cele trăite de eul empiric. Calmul și armonia din familie le-a extins în sfera socială unde a înțeles totdeauna să găsească legăturile unificatoare peste divergențe și resentimente. Oriunde a întrezărit că scânteiază o posibilă valoare s-a îndreptat cu simpatie și înțelegere, încurajând pe debutanți ca și pe truditarii mai vârstnici în arta scrisului. Mă gândesc la Tudor Vianu care a scris despre „înțelepciunea și politețea” eroilor sadovenieni, înțelepciunea fiind o vârstă a spiritului. Dacă s-a întâmplat vreodată să fii într-o cumpănă, făcea tot ce puteau să facă inteligența și capacitatea sa umană, iar când acestea erau depășite, îndrepta privirea spre înalt și lăsa să hotărască Cel de Sus. Era credincios cu convingere, dar și cu discreția care nu l-a părăsit niciodată.

Fiecare din noi arată așa cum este, dar și așa cum vrea. Omul și-a compus o mască impenetrabilă, impunând o distanță care e a decenței, nu a orgoliului. Generos, gata oricând să-și ajute colegii, avea în rezervă un teritoriu la care nu se putea accede. Demnitățile le-a onorat cu întreaga competență, dar și cu un scepticism care lăsa să se înțeleagă că există lucruri mai importante. În momentele de destindere petrecute cu prietenii și colegii într-o atmosferă de cordialitate, observai spre sfârșit că o neliniște se insinuează în acel interior nepătruns și profesorul se grăbește să se întoarcă acolo unde îi era vocația: la masa de lucru. De acolo privea lumea neabsorbit de evenimente și nesurprins de ele – cum scrie G. Călinescu în *Sensul clasicismului* și „în momentul chiar când le trăiește, le contemplă cu un ochi străin, cu un «calm» propriu clasicului”. Acolo s-a creat „durabilitatea” și „esențialitatea” operei.

Nu știu ce factor intern sau extern (Destinul, Dumnezeu sau zeii) a făcut ca misterioasele procese din interiorul corpului să se oprească undeva și profesorul să arate mereu la o maturitate creatoare, fără degradările impuse, vai!, de vârstă. Este tot o victorie a spiritului asupra materiei, Constantin Ciopraga este cel mai longeviv dintre criticii români de prim ordin. Sfârșitul l-a surprins cu șantierul în lucru, cărturar care mai avea multe de spus despre literatură, existență și sensurile ei. Nu-l vom mai întâlni pe profesor prin interioarele academice, pe străzile Iașilor și ale altor burguri moldovene, trecând nu pe lângă niște clădiri, ci pe lângă așezăminte unde vedea fantomele oamenilor iluștri care trăiseră în ele și ni le arăta cu harul povestirii și al evocării. Acolo unde ne vom duce cu toții îi vom citi doar numele. Constantin Ciopraga a plecat în alte sfere unde îi este locul, alături de marii bărbați care nu mor niciodată.